

Iakttagelser kring ett vikingatida skelettgravfält i Finnveden

Under sommaren 1990 undersökte Jönköpings läns museum åtta skelettgravar inom ett omfattande gravfältskomplex i Nästa, Kärda socken, 8 km väster om Värnamo, Småland. Undersökningen föranleddes av en breddning av väg 27. Uppdragsgivare var vägverket.

När väg 27 byggdes under slutet av 1930-talet undersökte riksantikvarieämbetet nio skelett- och fyra brandgravar på samma gravfält. Av anläggningarna på gravfältet, kan två brandgravar dateras till bronsålder och de andra två brandgravarna samt de 17 skelettgravarna till yngre järnålder, troligen vikingatid. Även fyra gravar i andra delar av gravkomplexet har i början av 1900-talet undersökts och givit dateringar till yngre järnålder. En gravfältsdelen (Raä 42b) inom komplexet kan genom de båda utgrävningarna 1936–37 och 1990, därmed närmast anses vara totalundersökt, vilket för övrigt inte är vanligt i området. Den klara dominansen av skelettgravskicket och vissa detaljer i gravarnas inre konstruktion, gör gravfältet värt en kort, preliminär presentation.

Gravfältkomplexet omfattar ca 150 gravar på fem gravfältsenheter och utgör ett vackert exempel på ett typiskt finnvedskt högggravfält, ingående i ett område av riksintresse och i övrigt med en relativt rik förhistoria. Högarna varierar mellan 3 och 18 meter i diameter, på det undersökta gravfältet mellan 3,5 och 15 meter. Av de undersökta skelettgravarna låg flertalet under små, låga högar, vanligen kring 5–6 meter i diameter och 0,3–0,6 meter höga, varav några kringgärdade av väl markerade kantrännor. Tre gravar saknade markering ovan jord. I nio gravar påträffades stenpackningar under torven, några rektangulära, täta och väl lagda, andra i form av glesa stenkretsar.

Skeletten framkom i rektangulära nedgrävningar som var mellan 1,5 och 2,55 meter långa och 0,5 till 1,0 meter breda. Nedgrävningens djup varierade mellan 0,2 till 0,9 meter. Skeletten var orienterade med huvudet i västlig riktning. Två grupperingar i orienteringen kunde urskiljas: en sydvästlig omfattande elva gravar orienterade i 234–256°

(360° skala) och en nordvästlig grupp bestående av tre gravar, 280–317° (för tre gravar framkomna under vägschaktning 1936 saknas dokumentation).

Fynden är likt flertalet av de trettiotal skelettgravar som tidigare undersökts i området mycket sparsamma. De vanligaste fynden i Nästagravarna är knivar, vilka förekommer i elva gravar, i övrigt framkom järnfragment i fyra gravar, skifferbryne i två gravar, och en glasflusspärila i en grav. Det intressantaste fyndet är ett ornerat sköldbuckleformigt spänne av brons med textilrester, påträffat vid halsen på ett skelett, vilket indikerar att det använts som sprundspänne och hållit ihop en särk. Intressant är även förekomsten av små mängder starkt veckad och fragmenterad guldfolie i anslutning till kraniet i två gravar. Fem gravar saknade helt fynd.

Så långt förefaller gravarna vara av "normal" konstruktion och liknar flertalet skelettgravar framkomna i området från tidsperioden. Det är snarare i gravarnas inre konstruktion som vissa intressanta avvikelser kan iaktas.

Från 1990 års undersökning finns indikationer på att, i åtminstone fyra gravar, skeletten legat i någon form av behållare av organiskt material. Spåren av dessa kroppsbehållare är ställvis diffusa och utgörs av mörka 1–6 cm breda mörkfärgningar kring skeletten. Den inre konstruktionen utgörs inte av en traditionell rektangulär, antingen spikad eller på annat sätt hopfogad kista, utan visar mer oregelbundna former. Det förefaller troligast att anta att de är tillverkade av urholkade trädstammar, här 1,9–2,1 meter långa och 0,4–0,5 meter breda. Exempel på att urholkade trädstammar förekommer som kistor finns även från några andra gravplatser, företrädesvis från senvikingatida eller tidigmedeltida sammanhang.

En kroppsbehållare väcker störst intresse – en 1,9 meter lång och 0,5–0,6 m bred kista där ena kortsidan är tydligt avsmalnande och den andra tvärt avhuggen, givande den en tydlig båt- eller kanotform (fig. 1). Den uppvisar en rundad botten och en i övrigt mycket

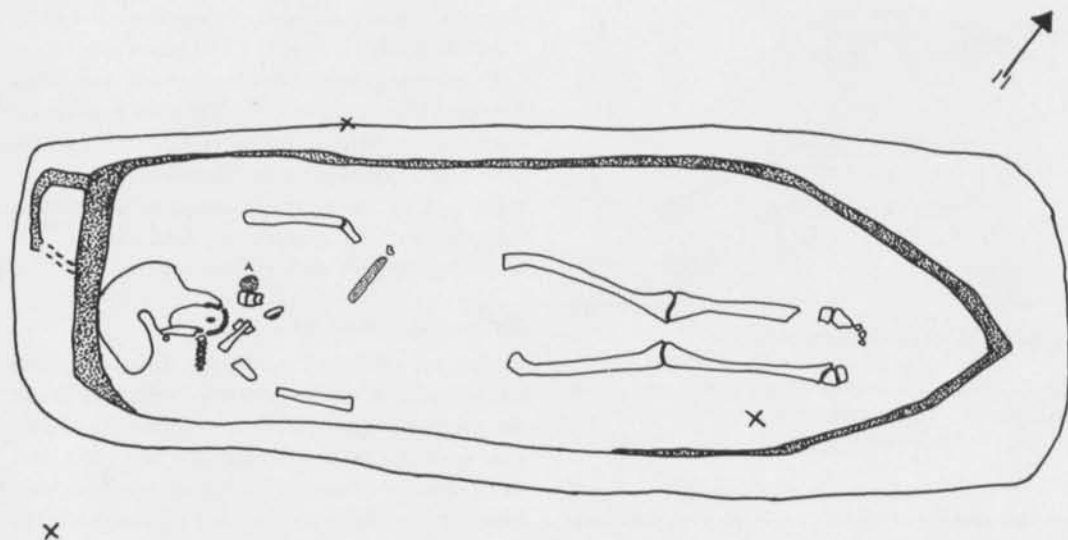

Fig. 1. Plan över nedgrävningen i A20 med den båtformade kistan. Vid A – det sköldbuckleformade spännet och vid B – kniven. Avståndet mellan kryssen = 1 meter.

båt- eller kanotformad profil. Avsikten bakom kistformen är svår att uttala sig om; kanske är det en urholkad stock given en symbolisk båtform eller möjligen är kroppsbehållaren tillverkad av en trasig kanot eller kanske en pulka. I kistan låg en 1,55 meter lång kvinna(?), vid halsgropen påträffades det ovan omtalade sköldbuckleformade spännet och på undre delen av bröstkorgen en kort järnkniv(?) med skaft av organiskt material. Spännet daterar graven sannolikt till tiden efter år 1000 e. Kr.

Sammanfattningsvis kan konkluderas att skelettgravarna genom sin fyndfattigdom är svårdaterade. Utifrån yttre och inre gravform, gravskick, orienteringen samt det sköldbuckleformiga spännet, kan emellertid gravarna ges en sannolik datering till vikingatiden, och förmodligen till dess senare del. Gravarna

uppvisar en tydlig påverkan från kristendomen. De kan troligen ses som kristet influerade hedniska gravar eller möjligen, i fråga om de yngsta gravarna, kristna begravingar på ett hedniskt bygravfält. Kanske har vi genom undersökningarna på Nästagravfältet en möjlighet att närmare undersöka en missionsprocess i hjärtat av Finnveden.

Under första halvan av 1991 fortsätter arbetningen av gravmaterialen, varvid osteologiska analyser och ^{14}C -analyser av skelettmaterial kommer att utföras. Rapporten beräknas färdigställd under sommaren 1991.

Ulf Bodin

Jönköpings läns museum
Box 2133, 550 02 Jönköping

Nya Lapphyttan – ett rekonstruktionsprojekt i Norberg, Västmanland

Alltsedan utgrävningarna av Lapphyttan i norra Västmanland avslutades år 1983 har tanken på att rekonstruera fornlämningen diskuterats. Skälen till att ge sig i kast med ett sådant gigantiskt projekt har hela tiden varit motiverat av uttalade forskningsbehov.

När museiprojektet *Ekomuseum Bergslagen* utvecklades under 1980-talet tillkom även pedagogiska och turistiska argument. Det finns idag ytterligare ett motiv för en rekonstruktion av den medeltida hyttanläggningen. Rekonstruktionsprojektet betraktas som en inte-